

результати цього дослідження, що стосуються структурної і матеріальної організації роботи центрів кар'єри в німецьких вищих навчальних закладах:

- більше 50% німецьких університетів і закладів, які мають програми підготовки докторів, мають центр розвитку кар'єри;
- 60% центрів є частиною центральної структури університету (офіс директора/ректора, центр академічних консультацій, центральна адміністрація);
- річний бюджет та фінансування персоналу центрів надходять в переважно з офісу директора/ректора;
- робота центрів охоплює всі етапи дослідження та навчання, в тому числі робота з випускниками та аспірантами;
- 38% центрів нараховує залікові бали студентам, які користуються їх послугами, а 59% – не нараховує;
- центри кар'єри мають широке коло партнерів, з якими тісно співпрацюють (основними партнерами є регіональні і міжрегіональні підприємства, а також бюро з працевлаштування);
- центрам не вистачає співробітників для роботи з великою кількістю студентів, за яких вони несуть відповідальність [1].

В сучасних умовах діяльність центрів кар'єри в Німеччині процвітає і розширюється. Про це свідчить ряд конференцій і створення центрів на інституціональному рівні. Розгортаються також і такі напрямки досліджень як: розробка і забезпечення стандартів якості, розвиток кар'єрних профілів і навчальних програм для персоналу центрів розвитку кар'єри, збір кваліфікаційних стандартів для програм навчання бакалаврів та магістрів; застосування новітніх технологій навчання тощо. Через складну і неоднорідну сферу роботи центрів і тривалий процес реформ у вищих навчальних закладах, розширення мережі центрів кар'єри в Німеччині відбувається в кількісному (зростання кількості університетів, які мають відповідні центри) та якісному рівнях (розроблення практичних методик професіоналізації молоді).

Отже, зважаючи на позитивний досвід Німеччини у створенні та функціонуванні мережі центрів розвитку кар'єри, вбачаємо перспективним його вивчення й адаптація до потреб вітчизняного суспільства.

Список використаної літератури

1. J. von Luckwald. Bestandsaufnahme Career Services an deutschen Hochschulen. In: D. Gruhn; S. (Hg.) Jorns: career service papers. Heft 06/08, Gottingen 2008. pp. 23 -27.
2. J. von Luckwald. Career Service work in Germany during the Bologna Process. In: B. Krahulcová, R. Ralbovská, B. Jordánova: University Guidance versus Higher Education. Association of University Guidance Councillors. Institute of Education and Communication. Prag. Tschechien, 2010, pp. 52-56.

О. В. Литовченко,
м. Київ

СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті представлено загальний підхід та приклади реалізації основних напрямів

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

соціально-педагогічної діяльності позашкільних навчальних закладів, зокрема: соціально-педагогічної підтримки дітей соціально незахищених категорій; соціальної профілактики; соціальної реабілітації дітей та молоді з особливими потребами; соціально-педагогічної підтримки обдарованих учнів.

Ключові слова: *позашкільний навчальний заклад, соціально-педагогічна діяльність, соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціально-педагогічна підтримка.*

У сучасних соціально-педагогічних дослідженнях наголошується на значенні соціально-педагогічної діяльності як такої, що здійснюється з метою оптимізації виховних можливостей соціальних інститутів, активного залучення дітей та молоді до соціально-виховного середовища (Ж. В. Петрочко); серед найбільш актуальних і перспективних напрямів наукових досліджень у галузі соціальної педагогіки розглядаються такі: виховні можливості різних соціальних інституцій у формуванні складових соціальності особистості; особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями в інститутах соціального виховання тощо (О. В. Безпалько).

У такому контексті необхідно говорити про *позашкільну освіту*, зокрема *позашкільні навчальні заклади*, діяльність яких охоплює вільний час дітей та молоді, заснована на добровільності, особистісно орієнтованому підході до інтересів і здібностей кожного вихованця, є різноспрямованою й поліваріативною (Г. П. Пустовіт) [4].

В Україні діє широка мережа позашкільних навчальних закладів різних типів та форм власності. За даними Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, станом на 1 січня 2012 р. у системі освіти діють 1500 державних та комунальних позашкільних навчальних закладів та 630 дитячо-юнацьких спортивних шкіл; діють 81,6 тис. гуртків і творчих об'єднань художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого та інших напрямів. Значну увагу колективи позашкільних навчальних закладів приділяють роботі з дітьми соціально незахищених категорій, зокрема, серед учнів цих закладів станом на 2011/12 н. р. кількість дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, становила 21,4 тис., дітей із малозабезпечених сімей – 44,4 тис.; позашкільною освітою охоплено 7,2 тис. дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (за даними МОНмолодьспорту України). Таким чином, до навчально-виховної, організаційно-масової діяльності позашкільних навчальних закладів залучаються діти та молодь, які опинилися у складних життєвих обставинах, що зумовлює особливості реалізації напрямів соціально-педагогічної діяльності.

Сутність соціально-педагогічної діяльності у галузі соціальної педагогіки розуміють як різновид професійної діяльності, яка спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її соціокультурних потреб або відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини (І. Д. Зверева). Залежно від того, хто виступає суб'єктом соціально-педагогічної діяльності (держава загалом, організація, конкретний спеціаліст), розглядають макрорівень, мезорівень, мікрорівень соціально-педагогічної діяльності (І. Д. Зверева [2], Ж. В. Петрочко [3] та інші).

У контексті аналізу соціально-педагогічного потенціалу позашкільних навчальних закладів актуальними є визначені у соціально-педагогічних дослідженнях (О. В. Безпалько, І. Д. Зверева та інші) *напрями соціально-педагогічної діяльності*, зокрема такі: соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціально-культурна анімація, соціальне обслуговування та інші [1, с. 26–27], реалізація яких у позашкільному навчальному закладі має суттєву специфіку. У межах дослідження розглядаємо такі основні напрями соціально-педагогічної діяльності позашкільних навчальних закладів (на рівні закладу):

- соціально-педагогічна підтримка дітей соціально незахищених категорій;
- соціальна профілактика відхилень у соціальному розвитку і поведінці учнів;
- соціальна реабілітація дітей та молоді з особливими потребами;
- соціально-педагогічна підтримка обдарованих учнів у позашкільному навчальному закладі.

У межах дослідження, зокрема аналізу специфіки кожного з напрямів соціально-педагогічної діяльності, нами визначено різні моделі та численні приклади з педагогічної практики.

Наприклад, одним із варіантів вирішення задач *соціально-педагогічної підтримки дітей соціально незахищених категорій* є залучення вихованців до занять у позашкільному закладі. Зокрема, серед вихованців Донецького обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді майже 50% вихованців становлять учні шкіл-інтернатів (шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування) м. Донецька та Донецької області (загалом у 87 гуртках Центру (зокрема, два гуртки для дітей з обмеженими можливостями) займаються 1150 вихованців). Діти залучаються до участі у всеукраїнських, обласних заходах, походах, змаганнях; створюються умови для змістовного відпочинку і оздоровлення вихованців шкіл-інтернатів у профільному пересувному наметовому комплексі ім. М. М. Туркевича; туристсько-оздоровчих базах „Морська” і „Лісова”.

Щодо другого напрямку, варто говорити про вагомі історичні традиції і сучасні досягнення позашкільних закладів з вирішення задач *соціальної профілактики девіацій у молодіжному середовищі*. На сучасному етапі позашкільна освіта відіграє важливу роль у цьому контексті, наприклад, значна увага педагогів і психологів приділяється профілактиці актуальних видів аддикцій молоді (інтернет-залежність, залежність від комп'ютерних ігор тощо). Співробітники центру розвитку позашкільної освіти Київського Палацу дітей та юнацтва організовують і проводять різноманітні заходи для гуртківців Палацу та учнів міста, зокрема:

- молодіжний психологічний форум “Мій вибір – моє життя. Життя в мережі Інтернет”, присвячений темі психології інтернет-залежності (2011 р.);
- засідання молодіжного прес-клубу агентства “Юн-прес” на тему “Діти в соціальних мережах” (2012 р.) та ін.

Законом України „Про позашкільну освіту” серед напрямів позашкільної освіти визначено *соціально-реабілітаційний*. Отже, важливим завданням є

реалізація соціально-педагогічних задач у процесі освітньої діяльності гуртків (творчих об'єднань) соціально-реабілітаційного напрямку позашкільної освіти (створення і реалізація в закладі відповідних навчальних програм, проєктів тощо). Як приклад, маємо розглядати досвід організації роботи з дітьми з психофізичними порушеннями Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва, у якому створено і апробовано комплексну навчальну програму „Шляхи соціалізації дітей та молоді з особливими потребами” (координатор програми А. С. Герасимова, директор Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва.) Відповідну програму розраховано на учнів з інвалідністю, які потребують соціально-реабілітаційної допомоги; передбачено інтеграцію учнівської молоді з особливими потребами у звичайні гуртки позашкільного закладу.

Соціально-педагогічна підтримка обдарованих дітей та молоді як напрям соціально-педагогічної діяльності позашкільних навчальних закладів має загальні характеристики, властиві організації роботи з такими категоріями дітей, а також певну специфіку, зумовлену можливостями позашкільної освіти.

Одним із важливих принципів соціально-педагогічної підтримки у такому контексті визнається принцип створення сприятливих соціально-психологічних умов для розвитку і реалізації творчого потенціалу обдарованої особистості (за В. В. Рибалка). Відповідні умови створюються завдяки специфічним організаційно-педагогічним характеристикам позашкільних навчальних закладів, у яких відповідно до Закону України „Про позашкільну освіту” діють творчі об'єднання одинадцяти напрямів. Можливості для творчої самореалізації дітей зумовлені і значною кількістю масових заходів різного рівня (фестивалі, конкурси тощо), беручи участь у яких дитина чи молода людина може проявити свої здібності, досягти успіху і визнання, здобути життєвого досвіду, а також позбавитися певних проблем (психологічних „бар'єрів” тощо).

Функції пошуку й підтримки інтелектуально обдарованих, здібних до наукової діяльності учнів, студентів виконує Мала академія наук України, інші позашкільні навчальні заклади. Особливо актуальною на сучасному етапі є позашкільна освіта як сфера самореалізації соціально обдарованих підлітків і юнаків, які залучаються до соціально значущих проєктів, акцій і програм, всеукраїнських і міжнародних заходів тощо.

Отже, на основі теоретичного дослідження та аналізу педагогічної практики маємо підстави говорити про позашкільні навчальні заклади як соціально-педагогічний феномен у історичному контексті і на сучасному етапі. Відповідні аспекти є актуальною проблемою дослідження у галузі соціально-педагогічної науки.

Список використаної літератури

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія / О. В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2006. – 363 с. – Бібліогр.: с. 318–361.
2. Зверева І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика : монографія / І. Д. Зверева. – К. : Правда Ярославичів, 1998. – 393 с.
3. Петрович Ж. В. Дитина в складних життєвих обставинах: соціально-педагогічне

забезпечення прав : монографія / Ж. В. Петрович. – Рівне : Видавець О. Зень, 2010. – 368 с.

4. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект : монографія / Г. П. Пустовіт. – Миколаїв : Видавництво МДУ ім. В.О. Сухомлинського, 2010. – Кн. 1. – 379 с.

*А. В. Лякішева,
м. Київ*

ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ З ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті на основі узагальнення результатів констатувального етапу експерименту визначено соціально-педагогічні умови оптимізації формування у студентів соціальної поведінки.

Ключові слова: *соціально-педагогічні умови, соціальної поведінки.*

Соціальна поведінка – це система соціально зумовлених дій, через посередництво яких особистість або соціальна група залучається до участі в суспільних відносинах, взаємодіє із соціальним середовищем; вона охоплює дії людини стосовно суспільства, інших людей та предметного світу.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що більшість студентів характеризується недостатньою сформованістю соціальної поведінки, що спричинено домінуванням суб'єкт-об'єктних відносин між учасниками педагогічного процесу, які негативно позначаються на оволодінні студентами соціальними цінностями як регуляторами соціальної поведінки. Відсутність цілеспрямованої роботи з формування у студентів досліджуваних властивостей призводить до фрагментації їхніх знань, ціннісних орієнтацій, умінь щодо нормативної міжособистісної поведінки. Ситуативне і несистематичне залучення студентів до соціально значущої діяльності утруднює формування у них соціальної активності, гальмує розвиток умінь конструктивної соціальної взаємодії.

На подолання цих недоліків спрямовувалися розроблені нами соціально-педагогічні умови:

- гуманізація міжособистісних відносин на різних рівнях (студент – студент, студент – група, студент – викладач, викладач – студентська група);
- цілеспрямоване залучення студентів до оволодіння знаннями щодо соціальної поведінки, її норм, способів прояву, конструктивних моделей міжособистісної взаємодії;
- сприяння згуртованості студентської групи за допомогою організації міжособистісного спілкування і спільної діяльності для формування у студентів єдності цілей, ціннісних орієнтацій, соціальних настановлень у сфері соціальної поведінки та групової взаємодії.

Важливість звернення до першої соціально-педагогічної умови ми вбачали в тому, що гуманістичні концепції розглядають людину як автора власного життя, який несе відповідальність за відносини із зовнішнім світом і за вибір розвитку внутрішнього світу. Створюючи себе, постаючи головним творцем своєї особистості, людина використовує й навколишнє середовище, і власні внутрішні